

Österåkers kommuns styrdokument

Datum för antagande: 2024-12-09 § 8:12

Diarienummer: KS 2024/0053

Antagen av: Kommunfullmäktige

Dokumentansvarig: Roslagsvatten

Nödvattenplan för Österåkers kommun

BESKRIVNING Nödvattenplan för Österåkers kommun		DOKUMENT ID 20230913-46211		SIDA 1 (15)
DOKUMENTTYP Rutin	REVISION 3.17	STATUS Godkänd	PUBLICERBAR	SEKRETESS -
UPPRÄTTAD AV Sofia Termén	GODKÄND AV/DATUM Christian Wiklund/2024-09-17			

Nödvattenplan för Österåkers kommun

Innehåll

Inledning.....	4
Syfte och omfattning	4
Definitioner	4
Dricksvatten	4
Nödvatten	5
Reservvatten	5
Nödvattentank	5
Tappställe	5
Samhällsviktig verksamhet	5
Den enskilde	5
Om nödvattenplanen	5
Fastställning och revidering av nödvattenplanen	6
Författningar.....	6
Aktivering av nödvattenplanen	7
Ansvarsområden.....	7
Beslutsfattande ansvar	7
Operativa ansvar.....	8
Distribution.....	8
Kommunikation.....	9
Ekonomiskt ansvar	10
Den enskildes ansvar	10
Beskrivning av vattenförsörjningen i Österåkers kommun.....	10
Vattenåtgång i normalsituationer	11
Möjliga scenarion som orsakar vattenbrist.....	11
Plan för nödvattenförsörjning – vid aktivering av planen.....	12
Vattenbehov	12
Nödvattentankar	13
Placering av nödvattentankar	13
Temporära tappställen	13

Roslagsvatten

Beredskapsvattenverk – nödvatten.....	13
Prioriterade abonnenter	13
Kontaktuppgifter	14

Inledning

Tillgång till friskt vatten är någonting som de flesta i vårt land tar för givet. Därför kan konsekvenserna också bli stora när det blir avbrott i dricksvattenförsörjningen. Dricksvatten brukar kallas vårt viktigaste livsmedel. En säker vattenförsörjning är en hörnsten i ett väl fungerande samhälle. Kranvatten används bland annat som dricksvatten, för hygieniska ändamål som bad, tvätt och toaletter samt till brandsläckning. Rent och hälsosamt dricksvatten är också en förutsättning för att övrig livsmedelsindustri ska fungera, till exempel mejerier, slakterier och bryggerier. Som samhällsfunktion karaktäriseras vattenförsörjningen av att den är storskalig och komplex. Samtidigt måste den vara robust nog för att fungera tjugofyra timmar om dygnet, dag efter dag, månad efter månad, år efter år.

Kommunen ansvarar direkt eller genom egna bolag för vattenförsörjningen inom verksamhetsområdet genom att driva vattenverk, avloppsreningsverk och sköta distributionsnätet. Kvalitetskrav och andra regler om dricksvatten tas fram gemensamt av medlemsstaterna inom EU och införlivas i svensk lagstiftning. Livsmedelsverkets föreskrifter gäller för storskalig dricksvattenförsörjning, till exempel kommunalt dricksvatten, och för dricksvatten som används i kommersiell och offentlig verksamhet, till exempel på skolor, sjukhus och i livsmedelsföretag. Föreskrifterna gäller inte för enskilda brunnar. Myndighetskontroll av dricksvatten utförs lokalt av kommunerna och samordnas regionalt av länsstyrelserna. Livsmedelsverket samordnar kontrollen nationellt, vilket bland annat innebär att vägleda och informera.

Syfte och omfattning

Nödvattenplanens syfte är att beskriva organisationen för Österåkers kommuns nödvattenförsörjning samt prioriterade abonnenter inom kommunens samhällsviktiga verksamheter. En mer detaljerad beskrivning av hur nödvattenförsörjningen planeras gå till finns beskriven i ”Instruktion för Österåkers kommuns nödvattenförsörjning”.

Nödvattenplanen omfattar anslutna kunder inom Österåkersvattens verksamhetsområde, och denna plan tillämpas av Österåkersvatten och Österåkers kommun. Planen redogör för ansvarsfördelningen mellan dessa två parter.

Definitioner

Dricksvatten

Allt vatten som, antingen i sitt ursprungliga tillstånd eller efter behandling, är avsett för dryck, matlagning eller beredning av livsmedel, oberoende av dess ursprung och oavsett om det tillhandahålls genom en distributionsanläggning, från tankar, i flaskor eller i behållare.

Nödvatten

Dricksvatten som distribueras till konsumenter via olika former av behållare istället för genom ledningsnätet. Nödvatten är främst avsett att användas för konsumtion och livsmedelsberedning. Nödvatten ska hålla dricksvattenkvalitet.

Reservvatten

Dricksvattenförsörjningen baseras på en alternativ vattentäkt eller ett alternativt vattenverk. Distributionen sker i det ordinarie ledningsnätet eller i ett provisoriskt ledningsnät. Reservvatten ska hålla dricksvattenkvalitet. Dricksvattenproducenten Norrvatten står för reservvatten enligt deras plan för reservvattenförsörjning i händelse av störning i ordinarie produktion alternativt distribution av dricksvatten.

Nödvattentank

En nödvattentank utgörs av en livsmedelsgodkänd plasttank, eller av annan livsmedelsgodkänd typ, innehållande en kubikmeter vatten eller mer.

Tappställe

Vid ett tappställe sker försörjning via det ordinarie nätet (t ex via brandpost), men på en tillfällig plats som invånare kan hämta vatten vid om det inte finns tjänligt vatten i den ordinarie kranen.

Samhällsviktig verksamhet

Enligt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) är samhällsviktig verksamhet en verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet.

Den enskilde

Med den enskilde avses alla dricksvattenkunder.

Om nödvattenplanen

Smitta, kontaminering, elavbrott och större vattenläckor kan leda till att invånarna i kommunen blir helt utan rent vatten. Samhället blir mycket sårbart utan tillgång till rent vatten och bristen på rent vatten kan leda till hälso- och produktionsproblem.

Det går inte att förutsäga när en störning i vattenförsörjningen kommer att inträffa. Däremot är det sannolikt att det kommer att ske större störningar i vattenförsörjningen förr eller senare. För att höja beredskapen för en störning i vattenförsörjningen har Österåkersvatten tillsammans med Österåkers kommun tagit fram denna nödvattenplan, med Livsmedelsverkets Guide för planering av nödvattenförsörjning som stöd.

Kommunens risk- och sårbarhetsanalys och centrala krisledningsplaner utgör grunden för nödvattenplanen, liksom lagen om allmänna vattentjänster och Livsmedelsverkets riktlinjer för nödvattenförsörjning.

VA-huvudmannen, Österåkersvatten, ansvarar för vattenförsörjningen i områden där det är upprättat verksamhetsområde för dricksvatten och därmed också för nödvattenförsörjningen i samma område. Kommunen har områdesansvar, vilket kan innebära ansvar för nödvattenförsörjning till områden utanför VA-huvudmannens verksamhetsområde. I de fall kommunens områdesansvar träder in och kommunen behöver stöd från Österåkersvatten att nödvattenförsörja personer utanför verksamhetsområdet kan kommunen begära detta stöd enligt "Rutin för tappställen och vattenkiosker".

Fastställning och revidering av nödvattenplanen

Nödvattenplanen antas av Österåkersvatten och Österåkers kommun. Därefter kontrolleras den årligen av både Österåkersvatten och Österåkers kommun samt revideras vid behov. Efter revidering ska den åter antas av båda parter.

Författningar

Nödvattenplanen är framtagen utifrån gällande lagar och förordningar, samt annat underlag som varit relevant.

Lagar och förordningar	Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.
	Lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster.
Övriga underlag	Livsmedelsverkets Risk- och sårbarhetsanalys för dricksvattenförsörjning.
	Livsmedelsverkets Nationell strategi för dricksvattenförsörjning under korta kriser. 2014– 2020 – planering och utveckling.
	ABVA - Allmänna bestämmelser för användande av Österåkers kommuns allmänna vatten- och avloppsanläggning samt Information till fastighetsägare, antagen 2009-02-02.

Lagar och regler vid vattenbrist och vattenprioritering

Det finns idag ingen lagstiftning som entydigt reglerar prioritering av dricksvatten vid vattenbrist. Det finns inte heller någon lag som förhindrar prioritering på ett generellt plan, men prioritering kan i vissa fall innebära konflikter mellan olika lagstiftningar.

Den lagstiftning som bedöms mest relevant för kommunernas planering och genomförande av prioritering vid nödvattensituationer är vattentjänstlagen och lagen om extraordinära händelser (LEH). En viktig skillnad mellan dessa är områdesansvaret. Vattentjänstlagens tillämpning är begränsad till verksamhetsområdet medan reglerna kring extraordinära händelser gäller för hela kommunens geografiska område.

Aktivering av nödvattenplanen

Vid ett avbrott som beräknas vara mer än 12 timmar aktiveras Nödvattenplanen. Bedömningen av detta görs ifrån fall till fall och i samråd med berörd part (så som elleverantör, dricksvattenleverantör etc). Om avbrottet beräknas vara kortare uppmanas allmänheten att vara sparsamma med vattnet.

Beslut att aktivera nödvattenförsörjningen och tillhörande plan fattas av Österåkersvatten (krisorganisation eller beredskapsledare). Kommunens Tjänsteman i beredskap (TIB) informeras skyndsamt i samband med beslutet.

Efter beslut om att aktivera nödvattenplanen behöver prioritering av nödvattenplatser göras. Utöver prioriteringen av platser i denna plan kan en annan behöva göras beroende på krisens art och geografi, samt tillgång till dricksvatten, tankar och tankbilar. I första hand kommer tankar att levereras till prioriterade samhällsviktiga verksamheter, därefter allmänheten. Enligt MSB uppmanas allmänheten att ha hemberedskap som räcker upp till en vecka.

Ansvarsområden

Beslutsfattande ansvar

Österåkersvatten ansvarar för att:

- Göra situationsanalysen och bedöma när nödvattenplanen ska aktiveras. Detta ansvar omfattar VA-huvudmannens verksamhetsområde.
- Fatta beslut om att aktivera nödvattenplanen (krisorganisation eller beredskapsledare) samt för att fatta beslut att återgå till normaldrift, d.v.s. att avveckla den aktiverade nödvattenplanen. Beslutet kan även tas på inrådan av, eller i samråd med Österåkers kommun. Nödvattenplanen kan aktiveras i sin helhet eller delvis, beroende på krisens art och geografi.
- Bedöma behovet av och fatta beslut om de rekommendationer som krävs för hanteringen av dricksvattnet i respektive situation, såsom att utfärda kokningsrekommendation och att häva kokningsrekommendation.
- Årligen kontrollera och vid behov revidera nödvattenplanen, i samråd med Österåkers kommun.
- Årligen kontrollera och vid behov revidera "Instruktionen för nödvattenförsörjning i Österåkers kommun".
- Besluta om "Instruktionen för nödvattenförsörjning i Österåkers kommun"
- Bedöma behovet av samt fatta beslut om vilka nödvattenplatser som kräver bemanning genom extern resurs. Bedömning görs vid varje specifikt tillfälle.

Österåkers kommun ansvarar för att:

- Ta beslut om prioritering av nödvatten i de situationer detta krävs.

- Göra situationsanalysen och bedöma när nödvattenförsörjning krävs, gällande områden som kommunen har områdesansvar för (områden utanför VA-huvudmannens verksamhetsområden).
- Årligen kontrollera och vid behov ta initiativ till att revidera nödvattenplanen, i samråd med Österåkersvatten.

Operativa ansvar

Österåkersvatten ansvar:

- Österåkersvatten är huvudansvarig för nödvattenförsörjningen. Ansvaret omfattar vattenförsörjningen i områden där det är upprättat verksamhetsområde för dricksvatten.

Österåkers kommun ansvarar för att:

- Aktivera kommunens centrala krisledning.
- Kalla in extern resurs för service och bevakning vid nödvattenplatserna.

Distribution

Österåkersvatten ansvarar för att:

- Ombesörja transport och utplacering av nödvattentankar till förutbestämda nödvattenplatser enligt denna plan samt fylla tankarna med vatten.
- Upprätta tappställen.
- Bokföra var nödvattentankar placeras och var tappställen öppnas, samt hålla bokföringen uppdaterad.
- Upprätthålla dricksvattenkvaliteten i tankarna och kontrollera kvaliteten genom provtagning.
- Vid behov beställa material från VAKA¹-förråd.
- Säkerställa tillgång till det material och de resurser som krävs för att kunna genomföra nödvattenförsörjning i enlighet med denna plan.

Österåkers kommun ansvarar för:

- Att i den mån det är möjligt, tillhandahålla uppvärmd lokal för placering av nödvattentankar när frysrisk bedöms föreligga.
- Stödverksamhet i samband med nödvattenförsörjning som exempelvis plogning och sandning vid tank- och tappställen vintertid, samt att skapa förutsättningar för framkomlighet av trafik på platserna.
- Intern distribution av nödvatten som kan behövas från nödvattenplats till kommunal verksamhet, i de fall som behov av stöd med detta finns.

¹ VAKA, nationell vattenkatastrofgrupp.

Kommunikation

Österåkersvatten ansvarar för:

- Att skyndsamt informera Österåkers kommun enligt ”Tillsynsmyndighet kontaktperson kris och dagtid telefonlista” i samband med att beslut fattas att aktivera nödvattenplanen. Österåkersvattens initiala kontaktväg är till kommunens Tjänsteman i Beredskap² (TiB). I den fortsatta dialogen kan andra kontaktvägar upprättas mellan olika funktioner inom kommunen och Österåkersvatten.
- Kommunikation till allmänheten via webb och sms-tjänst eller andra informationskanaler.
- Att ringa 08-78 42 100 Sveriges Radio Sändningsledning och begära lokalradiosändning.
- Att i samråd med Österåkers kommun bedöma och besluta om information till allmänheten behöver kommuniceras genom VMA alternativt Myndighetsmeddelande.
- Fortløpande rapportering och information om förändring till Norrvatten, Österåkers kommun och VAKA.
- Att vid behov ringa 020-30 20 30 VAKA via SOS Alarm och beställa containrar med nödvattenmaterial.
- Att rapportera till kommunen om vilka platser som nödvatten distribueras till via nödvattentankar och/eller tappställen.

Österåkers kommun ansvarar för att:

- Vid bedömt behov av VMA (Viktigt meddelande till allmänheten) kontakta Räddningstjänstens räddningscentral (dygnet runt) och begära att VMA ska sändas. Den situationsspecifika bedömningen kan resultera i ett Myndighetsmeddelande, istället för ett VMA. Instruktion för VMA-meddelande och myndighetsmeddelande finns i ”Instruktion för nödvattenförsörjning i Österåkers kommun”.
- Information upprättas på kommunens webb, att relevanta funktioner inom kommunen hålls fortløpande informerade, samt att informera prioriterade abonnenter enligt intern bedömning.
- När så är nödvändigt informera initialt och för fortløpande rapportering om situationen och förändringar till Länsstyrelsen i Stockholms län samt SSR

² Beredskapsfunktionen Tjänsteman i Beredskap (TiB) innebär att Österåkers kommun är tillgänglig, har beredskap och förmåga att snabbt hantera oförutsedda händelser i syfte att minimera påverkan på kommunens verksamhet och de som bor, verkar och vistas i kommunens geografiska område. Händelser av enklare karaktär strävar TiB-funktionen att hantera själv i mån av möjlighet och mer komplicerade händelser överlämnas till närmast ansvarig chef och TiB stödjer därefter det fortsatta arbetet om så behövs. TiB-funktionen bemannas dygnet runt året runt av ca 10-12 stycken ordinarie chefer och medarbetare från kommunens förvaltning.

(Samverkan Stockholmsregionen). Initialt sker kontakten genom länsstyrelsens TiB.

Ekonomiskt ansvar

Österåkersvatten bekostar:

- Nödvattnet, utplacering och återfyllning av tankar, hyra av nödvattentankar och entreprenörer för transporterna till platserna enligt planen.
- Alla transporter av VAKA-utrustning.
- Medverkan av extern resurs för att bistå med bevakning, hålla trafikordning eller vägledning vid nödvattenplatserna som är beskrivna enligt denna plan.

Österåkers kommun bekostar:

- Intern distribution av nödvatten.
- Nödvattenförsörjning utanför VA-huvudmannens verksamhetsområde.

Den enskildes ansvar

Följande ansvar ligger på den enskilde och inte på Österåkers kommun eller Österåkersvatten:

- Skyldighet att reducera sin vattenförbrukning enligt VA-huvudmannens anvisningar.
- Ansvar för att själv eller med eget nätverk hämta och transportera dricksvatten från nödvatten-/tapställe som angivits.
- För övrigt behov än konsumtion och livsmedelsberedning använda sig av dagvatten eller sjövattnet.
- Företag som har större behov av nödvatten för produktionen ansvarar själva för anskaffning av erforderlig mängd.
- Verksamheter som har behov av tryckhållning i egna fastighetsinterna system ansvarar själva för eventuell förberedelse för detta.

Beskrivning av vattenförsörjningen i Österåkers kommun

I Österåkers kommun finns cirka 49 300³ invånare, varav 38 700 förses med kommunalt dricksvatten. Vattenförbrukningen är ca 6 000 m³ per dygn i kommunen, baserat på ett genomsnitt från 2023 års förbrukning. Dricksvattnet produceras av Norrvatten i Görvålnverket.

³ Uppgifterna gäller år 2023

Roslagsvatten

Vattenåtgång i normalsituationer

Varje dygn använder en person i Sverige i genomsnitt cirka 160 liter vatten, fördelat på följande sätt:

- 10 liter för dryck och mat
- 30 liter för toalettspolning
- 30 liter för disk
- 20 liter för tvätt
- 60 liter för personlig hygien
- 10 liter för övrig användning

Möjliga scenarion som orsakar vattenbrist

Möjliga orsaker till vattenbrist bedöms vara följande:

1. Inget vatten finns i ledningsnätet
2. Otjänligt vatten hos konsument beroende på
 - a. Mikrobiologisk förorening
 - b. Kemisk förorening, med lukt
 - c. Kemisk förorening, utan lukt
3. Osäker vattenkvalitet
 - a. Hotsituation
 - b. Osäkerhet om vattenkvalitet

I tabell 1 presenteras en sammanställning av förutsättningar för nödvattendistribution, ekonomi och ansvar.

Tabell 1. Sammanställning av ansvar för nödvattendistribution och ekonomiska förutsättningar.

Scenario	Nödvattendistribution		Ekonomi	
	Enskilda	Prioriterad samhällsviktig verksamhet	Enskilda	Prioriterad samhällsviktig verksamhet
1. Inget vatten	Ja	Ja	VA-huvudman	VA-huvudman
2. Otjänligt vatten, mikrobiologisk förorening	Nej	Ja	Enskilda	Verksamhetsutövare
2b. Otjänligt vatten, kemisk förorening utan lukt	Ja	Ja	VA-huvudman	VA-huvudman
2c. Otjänligt vatten, kemisk förorening med lukt	Ja	Ja	VA-huvudman	VA-huvudman

Omfattningsalternativ

Den inträffade händelsen kan påverka hela kommunen men mer sannolikt ett mer begränsat område då det finns redundans i ledningsnätet. Vattenbristen kan påverkas av årstiderna, vilken i sin tur kan påverka omfattningen samt med vilka resurser händelsen åtgärdas.

Plan för nödvattenförsörjning – vid aktivering av planen

Vattenbehov

Enligt Livsmedelsverket har en enskild individ behov av följande volym vatten:

- 3-5 liter dricksvatten per person och dygn för överlevnad de två första dygna.
- 15 liter vatten per person och dygn mellan dygn 3-10.
- 50 liter vatten per person och dygn efter dygn 10.

De första dygna behövs vatten för dryck och mat. Därefter behövs även vatten för hygien och sanitet. Detta vatten behöver dock inte hålla dricksvattenkvalitet. Vård- och omsorgsboenden har större behov per individ p.g.a. hygienkrav. Vattenbehov för toaletter, tvättning och hygien m.m. för övriga får hämtas från andra källor såsom sjöar, bäckar, trädgårdstunna, damm eller pool.

Vilken volym som är möjlig för Österåkersvatten att distribuera per dygn beror på krisens art, omfattning och geografi.

Nödvattentankar

Österåkersvatten kan antingen fylla Combo-tankar för att sedan köra ut dem till nödvattenplatserna, alternativt ställa ut tomma tankar som sedan fylls med hjälp av en tankbil. Combo nödvattentank är utrustad med pall i botten och kan lyftas med kranbil.

Vintertid vid kraftig kyla kommer placeringen av nödvattentankarna att behöva anpassas till utrymmen som säkerställer att vattnet inte fryser. I dessa fall gäller lokaliseringar utsedda av Österåkers kommun, som utses i varje enskilt fall.

Placering av nödvattentankar

Österåkersvatten har förutbestämda platser för utplacering av nödvattentankar. Dessa finns beskrivna med information och kartbilder i "Instruktion för nödvattenförsörjningen i Österåkers kommun". Andra platser kan vara aktuella för utplacering av nödvattentankar beroende på avbrottens utbredning och omfattning. Placeringen ska särskilt ta hänsyn till möjligheterna för till- och fråntransport av lastväxlare, men även parkering/vändning av personbilar.

Temporära tappställen

Vid öppnande av temporära tappställen ska man vid val av plats ta hänsyn till parkering och vändning av personbilar.

Beredskapsvattenverk – nödvatten

I Österåker finns tre beredskapsvattenverk. Dessa är grundvattenverk som inte är i drift kontinuerligt utan testkörs årligen. De är inte inkopplade på nätet, utan möjliggör endast hämtning av vatten på plats. De fungerar därför inte som reservvatten som levereras i det ordinarie ledningsnätet.

De tre anläggningarna bedöms ha en kapacitet på ca 250 m³/dygn.

Uppstarten beräknas ta ett dygn. När verken är i gång ska provtagning göras. Det dröjer sedan 3 dygn innan man får svar på de mikrobiologiska analyserna. Efter ett dygn är dock utgångspunkten att vattnet kan användas för mat och dryck under förutsättning att vattnet kokas.

Beredskapsvattenverken kan startas upp vid vattenavbrott som förväntas pågå i mer än tre dagar, samt vid större kriser som påverkar tillgången till vatten för att fylla nödvattentankar.

Prioriterade abonnenter

Följande verksamhetstyper är utsedda som prioriterade, i oberoende ordning:

Roslagsvatten

1. Särskilda äldreboenden
2. Grundskolor
3. Förskolor

Övriga samhällsviktiga verksamheter så som till exempel LSS-boenden, husläkarmottagningar och andra verksamheter försörjer sig med vatten från de utplacerade nödvattentankarna.

I ”instruktion för nödvattenförsörjning i Österåkers kommun” framgår vilka prioriterade abonnenter som finns i de olika nödvattenområdena.

Kontaktuppgifter

Kontaktuppgifter till Österåkers kommun vid krissituation och vid aktiverad nödvattenplan finns i Exceldokumentet: ”Tillsynsmyndighet kontaktperson kris och dagtid telefonlista” (Österåkersvattens ärendehanteringssystem, Limeärende 109176).

Hänvisningar i dokumentet

Dokumentnummer i Conisio/Limeärende	Titel
20240612-49550	Instruktion för Österåkers kommuns nödvattenförsörjning
20240308-48439	Rutin för tappställen och vattenkiosker
Limeärende 109176	Tillsynsmyndighet kontaktperson kris och dagtid telefonlista

Ändringar från tidigare version

Avsnitt	Beskrivning
	Lagt till en punkt om att Österåkersvattens styrelse fattar beslut om Instruktionen (dokument- id: 20240612-49550)

Detta är den första versionen av nödvattenplanen, därför finns ännu inga ändringar.